

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту**

ОСНОВИ АНДРАГОГІКИ

Електронний навчальний курс

СХВАЛЕНО

кафедрою педагогіки, психології та менеджменту
протокол № 1 від « 10 » січня 2023 р.
завідувач кафедри

Володимир КУЛШОВ

Біла Церква 2023

Категорія слухачів: педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта»

Розробник: Чертов Владислав Ігорович, викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України

Чертов Владислав Ігорович, Основи андрагогіки : електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. 35 с.

Актуальність навчального курсу визначається прискоренням темпів трансформацій національного соціокультурного простору, що спричинили серйозні перетворення у сфері нормативно-правового супроводу освітнього середовища. Поряд з цим, наростання протиріч у системі освіти України обумовило необхідність переходу до якісно нової моделі надання освітніх послуг, яка базується на сучасних світоглядних позиціях.

Теоретичні й практико-зорієнтовані аспекти курсу спрямовано на неперервне підвищення педагогічної майстерності керівних і педагогічних працівників. Зокрема, на розвиток *професійно-педагогічної, андрагогічної, комунікативної, психолого-фасилітативної та дидактичної компетентностей.*

Мета курсу формування уявлень щодо теорії та методики освіти дорослих у контексті безперервного становлення особистості; набуття практичних навичок та вмінь з технології організації навчання дорослих.

Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Курс розраховано на 6 год., із яких 2 год. – лекція, 4 год. – семінарські заняття.

© БІНПО УМО НАПН України, 2023

© Чертов В. І., 2023

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Анотація курсу.....	
2. Очікувані результати.....	
3. Тематичний план викладу та засвоєння матеріалу курсу.....	
4. Зміст курсу за темами.....	
5. План лекції.....	
6. Плани семінарських занять.....	
7. Проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача.....	
8. Комплекс практичних (тестових) завдань для самоконтролю й самооцінки.....	
9. Глосарій ключових слів.....	
10. Рефлексійна анкета.....	
11. Рекомендована література.....	

1. АНОТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ

Актуальність навчального курсу визначається прискоренням темпів трансформацій національного соціокультурного простору, що спричинили серйозні перетворення у сфері нормативно-правового супроводу освітнього середовища. Поряд з цим, наростання протиріч у системі освіти України обумовило необхідність переходу до якісно нової моделі надання освітніх послуг, яка базується на сучасних світоглядних позиціях. Ситуація вимагає зміни парадигми супроводу становлення і розвитку педагогічних працівників закладів освіти продовж всієї траєкторії їх професійної діяльності. Зокрема, діяльність сучасної особистості потребує неперервного отримання освіти в різних життєвих ситуацій. В цьому контексті, важливим вбачається уміння педагога працювати з різними віковими категоріями, зокрема з дорослими студентами для здійснення ефективного освітнього супроводу розвитку особистості. Це обумовлює необхідність підготовки педагогічних працівників як фахівців у галузі андрагогіки, акмепрофесіоналізму конкурентоздатних на ринку освітніх послуг.

Теоретичні й практико-зорієнтовані аспекти модуля спрямовано на неперервне підвищення педагогічної майстерності керівних і педагогічних працівників. Зокрема, на розвиток *професійно-педагогічної, андрагогічної, комунікативної, психолого-фасилітативної та дидактичної компетентностей*.

Мета курсу формування уявлень щодо теорії та методики освіти дорослих у контексті безперервного становлення особистості; набуття практичних навичок та вмінь з технології організації навчання дорослих.

Завдання курсу:

- навчання дорослих в системі безперервної освіти;
- андрагогічних засад професійного розвитку;
- сучасної практики навчання дорослих;
- проектування в системі навчання дорослих;
- внутрішньо-фірмового (корпоративного) навчання в системі освіти дорослих;
- дистанційного навчання в системі навчання дорослих;
- організації навчання соціально незахищених верств населення.

Курс розраховано на *6 год.*, із яких *2 год.* – лекція, *4 год.* – семінарські заняття.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів

підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Реалізація завдань для досягнення результатів спецкурсу здійснюється шляхом:

- технологія управління та організація навчання дорослого населення;
- складання планів підвищення кваліфікації персоналу;
- аналізу роботи та ефективності системи навчання дорослого населення;
- організації навчання соціально незахищених верств населення.

Навчально-методичне забезпечення курсу представлено науково-методичними матеріалами (лекція, семінарські заняття, проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача, тести, методичні рекомендації) і списком рекомендованих джерел до тематики електронного курсу.

2. ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ Основи андрагогіки

Профіль Типової освітньої програми електронного курсу «Основи андрагогіки»	
Обсяг курсу	0,2 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного курсу передбачено 6 академічних годин, що відповідає 0,2 ЄКТС кредиту
Рівень програми	Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти
А	Мета
	Формування уявлень щодо теорії та методики освіти дорослих у контексті безперервного становлення особистості; набуття практичних навичок та вмінь з технології організації навчання дорослих.
В	Характеристика типової програми
1	Функціональна спрямованість Сукупність уявлень, які передбачають врахування особливостей цілеспрямованого процесу стимулювання; виховання, навчання й удосконалення дорослої людини під час професійної

		<p>підготовки і перепідготовки, який інтегрує досвід індивідуального, творчого, особистісно зорієнтованого підходів;</p> <p>ґрунтується на обов'язковому врахуванні особливостей дорослих: у процесі навчання провідну роль відіграють потреби, мотиви і професійні проблеми тих, хто навчається;</p> <p>дорослій людині необхідно надати можливості для самостійності, самореалізації, самокерованості.</p>
2	Фокус Типової програми	<p>Програма зорієнтована на галузь педагогічної науки, що досліджує проблеми навчання, виховання та освіти дорослої людини протягом усього життя. У широкому сенсі андрагогіку слід розуміти як науку особистісної самореалізації людини упродовж усього її життя.</p>
3	Орієнтація Типової програми	<p>Типова програма електронного курсу орієнтовна на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти</p>
4	Особливості типової програми	<p>Типова програма електронного курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, які володіють широким спектром професійних навичок і компетенцій для успішного виконання своїх професійних функцій.</p> <p>Особливості електронного курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – впроваджувати певні процедури і критерії, які б засвідчували, що викладачі, які працюють із студентами та аспірантами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для здійснення своїх

		<p>службових обов'язків, науково-дослідних та професійно-педагогічних функцій;</p> <ul style="list-style-type: none"> – гарантувати, що наявні інформаційні, науково-методичні, навчальні й технічні ресурси, які забезпечують освітній процес, є достатніми і відповідають змісту тих освітніх програм, які пропонує заклад вищої освіти; – впроваджувати найсучасніші інформаційні системи й гарантувати, що вони збирають, аналізують і використовують відповідну інформацію для ефективного управління всіма освітніми процесами, організованими згідно затверджених освітніх програм та відповідних систем навчальної, методичної, науково-дослідної, організаційно-педагогічної, інноваційної діяльності; <p>Проходження навчання за кожною темою завершується відповідним видом контролю (проблемно-пошукові питання, завдання для самостійної роботи, тести).</p>
5	Цільова група	Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає посадова інструкція фахівця
2	Продовження навчання	Типова програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення знань, умінь, навичок педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в системі неформальної та

		інформальної освіти.
D	Стиль і методика навчання	
1	Підходи до викладання і навчання	<p>Розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у процесі їх практичного застосування, оновлення і поповнення професійних знань.</p> <p>Навчання проходить за різними моделями (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною) із використанням компетентнісного, андрагогічного, особистісно-орієнтованого, діяльсного підходів та інноваційних технологій навчання: інтерактивних, проблемних, кейс-технологій, практичних завдань, тестів тощо.</p>
2	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/ не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання завдань самостійної роботи, виконання тестових завдань.
E	Програмні компетентності	
1	Інтегральна компетентність	<p>здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення дослідження, використання теорій і методів менеджменту, педагогіки і психології на практиці</p>
2	Загальні компетентності <i>Освіто-логічна</i>	здатність інтегрувати знання із сучасної філософії та соціології освіти, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності професійної діяльності
3	Спеціальні (фахові) компетентності	<p><i>андрагогічна компетентність</i></p> <p>—</p> <p>уміння визначати освітні</p>

		<p>потреби і запити, урахувати особливості мотивації, процесу навчання, застосовувати технології модерації, фасилітації, супервізії, визначати результати навчання, спонукати до рефлексії;</p> <p>професійно-педагогічна – здатність планувати, організовувати та контролювати діяльність суб’єктів освітнього процесу закладів професійної освіти та власну професійну діяльність в умовах реформ і соціальних трансформацій; здатність до вибору оптимальних прийомів, методів та форм навчання, застосування інноваційних технологій на основі володіння технологіями створення сприятливих умов для навчального процесу.</p> <p>інноваційна – здатність педагога забезпечувати використання інновацій у освітньому процесі, поглиблювати спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики, розвивати уміння ефективного застосування інноваційних педагогічних технологій на практиці через систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога;</p> <p>компетентність з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку – здатність організовувати професійний саморозвиток, самонавчання, самовдосконалення і самореалізацію впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; розвивати (саморозвивати) і вдосконалювати (самовдосконалювати)</p>
--	--	--

		професійно важливі якості особистості, цінності, що спрямовані на всебічний розвиток особистості всіх суб'єктів освітнього процесу як найвищої цінності суспільства тощо.
F	Програмні результати навчання	
	Знання і розуміння	<ul style="list-style-type: none"> -мети, завдань професійної освіти в умовах євроінтеграції; -розуміння інновацій в освіті та впровадження їх в освітній процес; -змісту, методів і форм організації сучасного освітнього процесу; -сутності поняття «Освіта дорослих»; -аналізу роботи та ефективності системи навчання дорослого населення;
	Розвинені вміння	<ul style="list-style-type: none"> -проводити діагностичні дослідження та виявляти потреби різних груп дорослих в освіті; -на основі отриманих даних виявляти найбільш актуальні для різних вікових груп дорослих проблеми та організовувати їх освітню діяльність таким чином, щоб дати їм можливість ознайомитися з різними науково обґрунтованими підходами до вирішення проблем, які їх хвилюють; -визнати освіту дорослих, у т. ч. і неформальну, невід'ємною складовою системи освіти України, що забезпечує право кожного громадянина України на неперервну освіту впродовж життя; -визначити статус педагогічного персоналу для освіти дорослих; -створити умови для організації освіти дорослих і просвітницької діяльності та подальшої інтеграції України до світового освітньо-культурного простору як впливового чинника соціально-економічного розвитку країни; -використовувати закономірності розвитку дорослої людини для

професійної освіти.											
<i>Разом</i>		6	6	2	4						

4. ЗМІСТ КУРСУ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Поняття андрагогіки, її об’єкт, предмет, завдання.

Наукові засади андрагогіки. Предмет андрагогіки, система понять, основні принципи. Міждисциплінарний характер андрагогіки. Методи досліджень в галузі андрагогіки. Андрагогіка як сфера соціальної практики. Збільшення значущості освіти дорослого населення в сучасній соціально-економічній ситуації в Україні. Принципи організації освітньої діяльності дорослої людини. Методи організації сучасної андрагогічної практики. Андрагогіка як навчальна дисципліна. Андрагогічний компонент розвитку персоналу організації. Етапи розвитку теорії і практики навчання дорослих у міжнародному досвіді. Розвиток теорії і практики освіти дорослих в Україні.

Андрагогічні завдання базової професійної підготовки (технікуми, коледж, університети та академії). Моделі довузівської і вузівської підготовки. Інновації в сучасній системі безперервної професійної освіти. Принципи організації навчання дорослих в освітніх установах додаткової професійної освіти. Розвиток професійно-особистісного потенціалу в системі підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів. Професійна атестація кадрів.

Андрагогіка (від гр. aner andros – “доросла людина”, “зрілий чоловік”, ago – “веду”) — теорія навчання дорослих, яка вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб’єктом у процесі навчальної діяльності, а також особливості керівництва останнього з боку професійного педагога.

Вперше (1833 р.) поняття “андрагогіка” використав німецький історик освіти Олександр Капп для позначення науки, яка займається проблемами освіти дорослих. Тоді воно не набуло помітного поширення і навіть викликало сумніви в правомірності існування. Наприклад, відомий німецький педагог І. Герbart (1776 – 1841) вбачав у ньому небезпеку “узаконення вічного неповноліття”.

Тільки в середині ХХ століття андрагогіка пережила “друге народження” і стала набувати рис самостійної науки. Формуванню подібного статусу сприяло кілька причин. Загальне і всебічне ускладнення громадського життя, розширення діапазону видів діяльності сучасної

людини, швидке старіння колись набутої компетентності, скорочення термінів її функціональної придатності вперше гостро порушили питання про необхідність учитися все життя. Виявилось, що ні середня, ні вища школа не здатні навчити раз і назавжди.

Ці соціальні фактори набули особливого звучання, освіта дорослих стала розглядатися як система, покликана компенсувати недоліки середньої і вищої школи.

Як наука, що пізнає й узагальнює практику освіти дорослих, андрагогіка дає знання, що дозволяють формулювати і реалізовувати основні цілі освіти дорослих. Вона створює теоретичні і методичні основи діяльності, яка допомагає дорослим набутти загальних і професійних знань, освоїти досягнення культури і сформувати (чи переглянути) життєві принципи. Андрагогіка розглядає освіту в контексті життєвого шляху людини. Її предмет – соціальна освіта, тобто багатоаспектна неперервна освіта дорослих, яка здійснюється в інститутах формальної, неформальної і інформальної освіти відповідно до соціокультурних умов. Вона розкриває принципи, засоби і методи, за допомогою яких підвищується соціалізуюча (і соціально-реабілітаційна) функція освітнього процесу.

Андрагогіка як наука має свої поняття. Понятійно-термінологічний апарат андрагогіки включає понад 850 термінів. Основними з них є “освіта дорослих”, “неперервна освіта”, “самоосвіта”, “самовдосконалення”, “саморозвиток” та ін.

Освіта дорослих – складова системи освіти, її відносно відокремлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя.

Неперервна освіта – це цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характеристиками якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта.

Тема 2. Законодавче і нормативно правове забезпечення освіти дорослих.

Законодавство з освіти дорослих. Основні сфери правового врегулювання освіти дорослих.

Проблема розвитку дорослих визначена як «проблема номер один» на міжнародному рівні. Освіта дорослих в усіх її вимірах – формальна,

неформальна, інформальна, – спрямована на саморозвиток особистості й відповідно, має мати підтримку на державному рівні.

Професійна освіта дорослих регулюється додатково окремим законом. Навчання, що здійснюється за програмами працевлаштування, фінансується державою окремо, оскільки цей вид навчання характеризується певними особливостями.

Законодавство з освіти дорослих – це сукупність законів, виданих вищим органом державної влади, а також підзаконних нормативних актів, що визначають порядок і умови реалізації прав дорослих членів суспільства на освіту впродовж життя.

Предметом правового врегулювання освіти дорослих є дві основні сфери:

1) діяльність освітньої установи;

2) відношення між дорослою людиною, яка навчається, і установою, де вона працює (право на додаткову відпустку, сприятливий для навчання режим праці, визнання результатів навчання тощо).

Освіта дорослих в усіх її вимірах – формальна, неформальна, інформальна, – спрямована на саморозвиток особистості й відповідно, має мати підтримку на державному рівні.

Саме такий підхід разом із гарантією права особистості на освіту в будь-якому віці є основною нормою законодавчих актів у прогресивних європейських державах. У Глобальному звіті з освіти і підготовки дорослих, представленому ЮНЕСКО 2010 р., зазначається, що головна проблема полягає в тому, щоб підтримувати політику освіти дорослих у комплексних межах політики з освіти впродовж життя, яка визначає цілі та масштаби освіти дорослих.

Це має охоплювати увесь спектр – від початкової грамотності до професійної підготовки, розвитку трудових ресурсів і безперервного професійного навчання.

Державна політика має самостійно створювати юридичну та фінансову основу, так само як і структури управління, що можуть ліпше поєднати формальну, неформальну та інформальну освіту дорослих у єдину систему.

Професійна освіта дорослих регулюється додатково окремим законом. Навчання, що здійснюється за програмами працевлаштування, фінансується державою окремо, оскільки цей вид навчання характеризується певними особливостями.

Законодавство України щодо освіти дорослих ґрунтується на Конституції України, законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про

вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про освіту дорослих» та інші нормативно-правові акти, що регламентують систему освіти дорослих.

Тема 3. Сучасні технології навчання дорослих в системі безперервної професійної освіти.

Сутність і характеристики технологій навчання дорослих. Стан освіти в сучасних умовах розвитку України.

Проблема навчання дорослих у педагогічній теорії та практиці. Поняття «інформаційне суспільство» та його вплив на розвиток навчання дорослих.

Технології навчання дорослих. Педагогічні і освітні технології.

Інформатизація навчання дорослих. Дистанційна освіта. Історія створення дистанційної освіти. Розвиток освіти дорослих в умовах модернізації вищої освіти в Україні.

Використання комп'ютерних технологій. Особливості навчання дорослих. Інноваційні технології в навчанні дорослих.

Навчання слухачів високопродуктивних прийомів і методів роботи.

Домінуючим ідеологічним чинником кожної постіндустріальної держави нині стає освіта дорослих. Крім того, освіта дорослих розглядається як провідний фактор забезпечення національної безпеки в умовах глобалізаційних процесів у світі, оскільки з цією системою пов'язана зацікавленість великої кількості людей. Експерти ЮНЕСКО вважають діяльність у галузі освіти дорослих не просто як постійний процес збагачення знаннями, вміннями, а значною мірою як творення особистості, чия цінність постійно зростає.

Становлення України як незалежної держави, її прогрес можливий лише за умови всебічного розвитку інтелектуального ресурсу кожної окремої особистості та суспільства загалом, що дасть змогу дати гідну відповідь на соціальний запит щодо високого рівня освіченості, культури та професіоналізму нового покоління фахівців. Концептуальні положення, що стосуються організації професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні базуються на Конституції України, положеннях законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно — технічну освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти, Болонській декларації (1999), документах Євросоюзу, рекомендаціях ЮНЕСКО щодо необхідності фундаменталізації, неперервності, диверсифікації й гнучкості, прогностичності, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості освіти дорослих.

Навчання — складний, багатогранний соціально-психологічний процес, до якого залучені викладачі, студенти; він передбачає наявність навчальних предметів, засобів навчання, матеріальної бази тощо. На його організацію і реалізацію впливають соціально-економічні умови існування людини, філософські, соціологічні, релігійні ідеї, рівень розвитку всього комплексу наук. Тому не випадково навчання дорослої людини є об'єктом досліджень найрізноманітніших наук: філософії, соціології, економіки, психології, педагогіки та ін. В Українському педагогічному словнику поняття навчання розглядається як цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини.

Доведено, що в умовах модернізації вищої освіти в Україні особливого значення набувають проблеми розробки та впровадження нових технологій, які допомагають дорослим оволодівати сучасними знаннями. Дистанційне навчання і традиційне, як уже зазначалося, істотно різняться. Головною проблемою розвитку дистанційного навчання є застосування нових методів і технологій навчання, що відповідають телекомунікаційному середовищу спілкування. У цьому середовищі яскраво виявляється та обставина, що дорослі — не просто пасивні споживачі інформації, в процесі навчання вони створюють власне розуміння предметного навчання.

Дистанційна і відкрита освіта у світовій практиці зарекомендували себе як ефективні форми навчання дорослих. Дистанційна форма навчання об'єктивно створює умови для розвитку інтеграційних процесів, а тому найкраще відповідає цілям і завданням Болонського процесу, сприяє розвитку особистості дорослої людини. Дистанційне навчання входить в ХХІ століття як одна з найефективніших систем підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців. Система дистанційної освіти дає рівні можливості студентам, цивільним і військовим фахівцям, безробітним у будь-яких районах країни і за кордоном реалізувати свої права на освіту й одержання інформації. Саме ця система може найбільш адекватно й гнучко реагувати на потреби суспільства та забезпечувати реалізацію конституційного права на освіту кожного громадянина країни.

5. ПЛАН ЛЕКЦІЇ

Тема 1. Поняття андрагогіки, її об'єкт, предмет, завдання.

1. Історія андрагогіки.
2. Об'єкт, предмет, завдання андрагогіки.
3. Процес навчання: принципи навчання.
4. Педагогічна спадщина М. Ноулза.

5. Компоненти андрагогічної підготовки.
6. Законодавче і нормативно правове забезпечення освіти дорослих.
7. Сучасні технології навчання дорослих в системі безперервної професійної освіти.

Література : 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9.

6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 2: « Законодавче і нормативно–правове забезпечення освіти дорослих»

Рекомендовані питання для обговорення :

1. Дайте визначення поняттю освіта дорослих?
2. Надайте загальну характеристика законопроекту про «Осіту дорослих».
3. Які є складові освіти дорослих? Згідно із закону України «Про освіту».
4. Врегулювання післядипломної освіти дорослих.
5. Програмами за якими надається освіта дорослим.
6. У яких державних нормативно-правових актах прописані обов'язки та права студента, людини і громадянина?
7. Розкрийте основні завдання нормативно-правового забезпечення освіти дорослих.

Література : 1, 3, 5, 6, 7, 9.

1) Дайте визначення поняттю освіта дорослих?

Освіта дорослих – складова системи освіти, її відносно відокремлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя.

У сучасних умовах відбувається розширення функцій освіти, зокрема актуалізується переосмислення практики і теоретичного обґрунтування освіти дорослих, розробки закономірностей і принципів, цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання дорослих. З цих позицій необхідно висвітлити питання про предмет андрагогічної науки. Як наука, що пізнає й узагальнює практику освіти дорослих, андрагогіка дає знання, що дозволяють формулювати і реалізовувати основні цілі освіти дорослих. Вона створює теоретичні, методологічні і методичні основи діяльності, яка допомагає дорослим набути загальні і професійні знання, досягнення культури і переглянути життєві принципи. Андрагогіка розглядає освіту в контексті життєвого шляху людини.

2) Надайте загальну характеристика законопроекту про «Освіту дорослих».

Проект закону виокремлює п'ять типів програм, за якими дорослим може надаватися освіта:

- освітні програми післядипломної освіти або підвищення кваліфікації, необхідні для здійснення професійної діяльності певного виду;
- програми неформальної освіти;
- програми формальної освіти;
- індивідуальні освітні та самоосвітні програми;
- публічно визнані програми освіти дорослих.

У законопроекті відступають від положень ст. 18 Закону України «Про освіту» в частині, що стосується післядипломної освіти. Якщо, відповідно до закону, післядипломна освіта передбачає набуття нових і вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду, то в проекті зазначено, що післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освітніх та / або професійних компетентностей, яке зазвичай є обов'язковим для здійснення професійної діяльності певного виду. Про набуття нових компетентностей не йдеться. Чи не означає це, що заклади післядипломної освіти більше не зможуть готувати бакалаврів, а отже післядипломне навчання зведеться лише до курсів, семінарів чи тренінгів?

Згідно з проектом, до післядипломної освіти віднесено програми спеціалізації, у тому числі, інтернатури, лікарської резидентури, клінічної ординатури, асисентури, адвокатури, ад'юнктури та інших. Це відрізняється від закону, де спеціалізація (профільна спеціалізована підготовка з метою набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності), поряд із перепідготовкою, підвищенням кваліфікації, стажуванням, інтернатурою та лікарською резидентурою розглядалась як окрема складова післядипломної освіти.

Такі зміни, у разі ухвалення законопроекту, очевидно, вплинуть на зміст навчальних програм післядипломної освіти, тому їхній фаховий аналіз і громадське обговорення мають важливе значення для сфери освіти.

3) Які є складові освіти дорослих? Згідно із законом України «Про освіту»

Які є складові освіти дорослих?

Згідно із Законом України «Про освіту», складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та / або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток;
- будь-які інші складники, передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою.

У проекті пропонують дещо ширший перелік складників. Окрім зазначених, до них належать:

- професійна підготовка;
- здобуття вищої освіти на базі отриманого раніше освітнього ступеня за іншою спеціальністю;
- стажування;
- інформальна освіта (самоосвіта);
- формальна освіта.

Освіта дорослих може здійснюватися за різними видами освітніх програм, за очною, дистанційною, дуальною, змішаною, індивідуальною формами. Формами організації освітнього процесу у сфері освіти дорослих є курси, семінари, тренінги, практикуми, майстер-класи, консультації та інші форми.

4) Врегулювання післядипломної освіти дорослих

Принагідно зазначимо, що післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або

отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду. Післядипломну освіту здійснюють заклади післядипломної освіти або відповідні структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ. Проте ми погоджуємося з точкою зору В. Якубенка та Р. Берлінга, які стверджують: післядипломну освіту слід розглядати не тільки як систему підвищення кваліфікації та перепідготовки дипломованих спеціалістів, а й як форму освіти дорослих, зважаючи на їх індивідуальні потреби у здобутті певних знань, виробленні навичок і умінь, особистісному і професійному зростанні. Ось чому до сфери післядипломної освіти варто зарахувати не лише заклади формального навчання, але й неформального та інформального. Формальне навчання забезпечують професійні заклади освіти. Прикладом неформального навчання є підготовка фахівця на виробництві. Інформальне навчання виникає під час щоденної діяльності, пов'язаної з працею, сімейним життям чи дозвіллям. І саме таке розуміння сутності післядипломної освіти вважатимемо широким по відношенню до її визначення, поданого у Законі України «Про вищу освіту».

5) Програмами за якими надається освіта дорослим

Згідно із законопроектом, освітні програми післядипломної освіти або підвищення кваліфікації, необхідні для здійснення професійної діяльності певного виду, підлягають акредитації або визнанню в установленому порядку у випадках, визначених законодавством.

Програмами неформальної освіти є програми, зміст яких зорієнтований на потреби та інтереси дорослих осіб, зокрема, у сфері їхньої професійної діяльності, розвитку особистості, громадянських та інших компетентностей (таких як справедливість, відповідальність, громадянська активність тощо).

Програмами формальної освіти дорослих є програми загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, на яких навчаються дорослі особи.

Індивідуальні освітні та самоосвітні програми – програми або рекомендації щодо інформальної освіти, які в індивідуальному порядку забезпечують самоорганізацію навчання дорослої особи.

Публічно визнаними програмами освіти дорослих називають програми неформальної освіти, що визнаються роботодавцями, професійними, громадськими або іншими об'єднаннями. У законопроекті передбачено, що інформація про публічно визнані програми освіти дорослих буде вноситися

до Єдиної державної електронної бази з питань освіти за заявницьким принципом (наприклад, за заявою громадського об'єднання, яке надає освітні послуги дорослим) у порядку, визначеному Міністерством освіти і науки.

б) У яких державних нормативно-правових актах прописані обов'язки та права студента, людини і громадянина?

Статус і права студента визначені законодавчою базою України та міжнародними договорами. Щоб повністю використати всі можливості, надані законом, необхідно знати, на що саме мають право студенти. Студент – це особа, яка навчається у вищому навчальному закладі з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів. Вищий навчальний заклад – освітній, освітньо - науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує освітньо – професійні програми вищої освіти, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб, а також здійснює наукову та науково – технічну діяльність. Вищими навчальними закладами є технікуми (училище), коледж, інститут, консерваторія, академія та університет. Права студента визначає Конституція України, Закон України «Про освіту» та «Про вищу освіту».

Відносини у процесі навчання можуть регулюватися наказами та розпорядженнями Кабінету міністрів України, Міністерством освіти України, а також внутрішніми нормативно – правовими актами навчального закладу. Найголовнішим нормативним актом навчального закладу є Статут, який повинен відповідати законодавству України.

7) Розкрийте основні завдання нормативно-правового забезпечення освіти дорослих

Для цілей цього Закону наведені терміни вживаються в такому значенні: андрагог - педагогічний працівник, який здійснює організаційну, викладацьку іншу діяльність у сфері освіти дорослих із урахуванням вікових, освітніх, професійних, особистісних характеристик і мотивацій здобувачів освіти дорослих;

- відкриті освітні ресурси - освітні чи наукові ресурси, доступ до яких є вільним, не потребує оплати чи дозволів і забезпечується за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій;
- доросла особа (дорослий) - особа, яка досягла повноліття;
- здобувачі освіти дорослих - дорослі особи, які набувають необхідних компетентностей шляхом неформального та/або інформального

навчання та/або здобуття формальної освіти, у випадках, визначених цим законом;

- компенсаторна освіта - початкова, базова та/або профільна середня освіта, що здобувається дорослою особою;
- провайдер освіти дорослих - суб'єкт освітньої діяльності (юридична особа, відокремлений підрозділ юридичної особи, фізична особа - підприємець, фізична особа), який надає освітні послуги здобувачам освіти дорослих відповідно до цього Закону;
- особисте освітнє портфоліо - сукупність відомостей про персональні освітні досягнення особи, а також про документи, що засвідчують результати навчання, здобуті шляхом формального, неформального та інформального навчання;
- післядипломна освіта - набуття нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей певного рівня професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти особами, які раніше здобули відповідний рівень освіти.
- стажування - діяльність, спрямована на набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності (відповідно до певної посади) під керівництвом фахівця, що може передбачати поєднання навчання і здобуття практичних навичок на робочому місці та обмін досвідом.

Тема 3. «Сучасні технології навчання дорослих в системі безперервної професійної освіти»

Рекомендовані питання для обговорення :

1. Які форми перевірки знань, умінь і навичок учнів найчастіше використовуються у навчальному процесі?
  2. Які форми реалізації неперервної освіти вам відомі?
  3. Назвіть основні напрями вдосконалення і розвитку фахівця в умовах системи неперервної освіти.
  4. Які мають можливості сучасні технології освіти дорослих для успішної навчальної діяльності учнів?
  5. Що таке «інноваційні технології»? Та їх роль в навчанні дорослих.
- Література :** 1, 3, 2, 5, 6, 8, 9.

1) Які форми перевірки знань, умінь і навичок учнів найчастіше використовуються у навчальному процесі?

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу. Вони повинні забезпечувати систематичне, повне, точне і оперативне отримання інформації про навчальний процес. Якщо розуміти контроль широко, як педагогічну діагностику, то методи перевірки можна розуміти ширше, як методи наукового дослідження педагогічного процесу. З цієї точки зору можна виділити методи шкільного контролю і методи наукової діагностики ("наукового контролю"). Більшість дидактів зосереджує свою увагу на перших - методах шкільного контролю, тобто способах перевірки, які використовують вчителі. При цьому у дидактиці самі поняття "метод контролю" і "форми контролю" знань не мають чіткого окреслення.

Сучасна дидактика виділяє наступні **методи контролю**: методи *усного контролю*, методи *письмового контролю*, методи *практичного контролю*, *дидактичні тести*, *спостереження*. Окремі вчені виділяють також методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю, користування книгою, проблемні ситуації.

2) Які форми реалізації неперервної освіти вам відомі?

З давніх років відоме прислів'я: "Вік живи - вік учись". Сьогодні вона знайшла новий сенс - прямий і буквальний: якщо не хочеш безнадійно відстати в житті, то необхідно постійно навчатися. Освіта впродовж усього життя, яке називають **безперервним** (або **перманентним**), стає невід'ємною частиною едукативної діяльності.

За даними досліджень, в ряді регіонів країни понад 50% випускників вузів і до 64% випускників середніх спеціальних навчальних закладів змінюють свою професію відразу після закінчення навчального закладу. Величезна кількість молодих людей змушені заново вирішувати проблему організації своєї професійної кар'єри. Дослідження також показують, що все менше людей займаються однією професією все життя: більшість повинна бути готова змінити протягом життя кілька професій. Зрозуміло, що це вимагає вміння вчитися і швидко переучуватися в разі потреби. В силу зазначених причин освіта протягом усього життя людини стає вкрай необхідним.

Безперервна освіта - це цілісний процес, що забезпечує поступальний розвиток творчого потенціалу, результатом якого є всебічний розвиток інтелекту особистості та її духовного світу. Цей процес складається з

послідовно піднімаються ступенів спеціально організованої едукації, що забезпечують якісний приріст нових знань і умінь, способів мислення і діяльності. *Метою* безперервної освіти є не тільки цілісний розвиток людини як особистості протягом усього його життя, але і підвищення можливостей трудової і соціальної адаптації в мінливому світі, розвиток здібностей, прагнень і можливостей.

3) Назвіть основні напрями вдосконалення і розвитку фахівця в умовах системи неперервної освіти

Процеси становлення та розвитку дорослої людини як фахівця відбуваються насамперед, у професійній діяльності, що є тим “простором”, у якому взаємодіють два важливі соціальні інститути: освіта і соціальна практика.

Якщо розглядати систему освіти як сукупність послідовних освітніх (загальноосвітніх та професійних) програм і державних стандартів, а також як мережу освітніх закладів та органів управління, то в системі неперервної освіти при підготовці фахівців слід дотримуватися принципу наступності і послідовності між базовою професійною та післядипломною освітою, її підсистемою – системою підвищення кваліфікації. При реалізації цього принципу необхідно враховувати такі аспекти.

Принцип неперервності та послідовності професійної освіти розглядається в коцепціях як вищої, так і післядипломної освіти. Процес “перманентного” реформування систем освіти характерний для всіх країн світу, оскільки до сучасного суспільства висуваються нові вимоги на міжнародному і національному рівнях. Загальні вимоги до освіти сучасного фахівця – це висока освіченість, професійна грамотність у певній галузі наук, знання у сфері технології, економіки, соціології. Серед них можна назвати:

- знання основних учень у галузі гуманітарних і соціально-економічних наук, естетичних і правових норм, які регулюють ставлення людини до людини, суспільства, навколишнього середовища;
- цілісне уявлення про процеси та явища, що відбуваються у неживій і живій природі, володіння методами пізнання природи на рівні застосування у професійній сфері;
- здатність до продовження освіти та здійснення професійної діяльності в іншому середовищі;

- володіння науковим уявленням про здоровий спосіб життя, вміннями і навичками фізичного самовдосконалення;
- здатність до аналізу своїх можливостей, переоцінки накопиченого досвіду, використання сучасних інформаційних освітніх технологій, до організації своєї справи і т. ін.

4) Які мають можливості сучасні технології освіти дорослих для успішної навчальної діяльності учнів

Значущість навчання дорослих в Україні постійно зростає. Це пов'язано з соціально-економічним, культурним, технологічним прогресом. Проте готовність суспільства до глобальних перетворень значною мірою визначається ступенем розробленості системи освіти дорослих, її орієнтацією на розвиток особистості, творчих здібностей, професійної та соціальної компетентності. Водночас перехід до інформаційного суспільства, розширення видів діяльності людини, «криза компетентності» зумовили якісні зміни у системі освіти дорослих: перехід від концепції освіти на все життя до концепції освіти впродовж життя, пошук нових підходів, нових технологій, нових освітніх систем.

В Україні актуальність цього питання викликана: необхідністю навчання персоналу підприємств, установ, організацій, зокрема безпосередньо на виробництві; потребою професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних; специфікою навчання дорослих інвалідів, дорослих, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі; особливостями адаптації дорослих в умовах іншого лінгвокультурного середовища. Тому заслуговують на увагу сучасні технології навчання дорослих, що враховують особливості зазначених вище категорій осіб і спрямовані на їх активну участь у навчальному процесі. Застосування цих технологій спрямоване на поліпшення якості навчання, професійне й особистісне зростання дорослих.

Основною рисою технологій навчання дорослих є орієнтація на чітко окреслену мету, визначення принципів і розробку прийомів оптимізації освітнього процесу, а також оцінювання методів, що застосовуються. Освітні технології створюють гнучкий адаптивний простір для реалізації цілей і змісту освіти.

Як показує практика, значна кількість дорослих із різними індивідуальними навчальними стилями засвоює знання більш ефективно за умови використання активних методів навчання. Таке навчання передбачає іншу логіку освітнього процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Досвід і знання учасників освітнього процесу стають джерелом їх взаємонавчання і взаємозбагачення. Використання методів активного навчання є надзвичайно важливим у системі освіти дорослих, оскільки вони сприяють ефективності навчання, зокрема засвоєнню навчальної інформації й формуванню особистісних якостей. Активні методи навчання найбільш результа- тивні в додатковій професійній освіті, в неформальній освіті дорослих.

5) Що таке «інноваційні технології»? Та їх роль в навчанні дорослих.

Слово **інновація** має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації **інновація** означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Інновацію можна розглядати як процес (масштабну або часткову зміну системи і відповідну діяльність) і продукт (результат) цієї діяльності. Таким чином, інноваційні педагогічні технології як процес - це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» (І. Дичківська). У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і засоби.

Цілий ряд авторів, зокрема й В. Кукушкіна, вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам (критеріям технологічності):

- **Концептуальність.** Кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети.

- **Системність.** Педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність.

- **Можливість** управління. Передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів.

- **Ефективність.** Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти.

- **Відтворюваність.** Можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами.

- **Візуалізація** (характерна для окремих технологій). Передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників.

7. ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА

Питання для самоконтролю до теми 1.

1. Які чинники необхідно ураховувати при організації навчання дорослої людини?
2. Яку роль відіграють методи інтерактивного навчання в системі освіти дорослих?
3. Назвіть основні функції викладача як тьютора-наставника.
4. Андрагогічний потенціал здобувачів професійної освіти.

Питання для самоконтролю до теми 2.

1. Які історичні передумови розвитку андрагогічної думки?
2. У чому полягає відмінність між педагогікою і андрагогікою?
3. Охарактеризуйте специфіку діяльності міжнародних і національних центрів з проблем освіти дорослих.
4. Виділіть основні етапи розвитку андрагогіки.
5. Що нового вносить андрагогіка в наше уявлення про освіту як соціальне явище?

Питання для самоконтролю до теми 3.

1. Освіта дорослих. Загальні положення та основні терміни, їх визначення.
2. Система та складники Освіти Дорослих.
3. Дайте визначення поняттю «Громадянська освіта». Основні завдання Громадянської Освіти.

4. Охарактеризуйте завдання безперервного професійного розвитку та післядипломної освіти.
5. Права та обов'язки надавачів послуг у сфері освіти дорослих.

8. КОМПЛЕКС ПРАКТИЧНИХ (ТЕСТОВИХ) ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Із поданого переліку визначень педагогіки виберіть одне найбільш повне:

А) Педагогіка – це наука, яка вивчає закономірності розвитку людини в умовах педагогічного процесу.

Б) Педагогіка – це наука про підготовку підростаючого покоління до життя.

В) Педагогіка – наука про освіту, навчання, виховання і розвиток особистості.

2. Із поданого переліку виберіть коректне визначення предмету педагогіки:

А) Предметом педагогіки є розробка правил, порад, рекомендацій щодо реалізації виховання.

Б) Предметом педагогіки є процеси навчання, виховання і розвитку особистості.

В) Предметом педагогіки є розкриття механізмів і закономірностей оволодіння знаннями, уміннями й навичками.

3. Визначте, у якій із нижченаведених груп зазначені науки, що утворюють систему педагогічних наук:

А) Етика, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логіка, андрагогіка, військова педагогіка, педагогіка школи;

Б) Історія педагогіки, методика викладання, філософія, етика, естетика, соціальна педагогіка, олігофренопедагогіка;

В) Загальна педагогіка, спеціальна педагогіка, вікова педагогіка, функціональна педагогіка, порівняльна педагогіка, історія педагогіки, народна педагогіка.

4. Із поданого переліку виберіть три, які є пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти:

А) Особистісна орієнтація освіти.

Б) Предметна орієнтація освіти.

В) Формування національних і загальнолюдських цінностей.

Г) Постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу.

Д) Відмова від запровадження освітніх інновацій.

5. Із поданого переліку виберіть ту групу, в якій зазначено форми організації навчання:

А) Словесні, наочні, практичні.

Б) Бесіда, пояснення, розповідь, вправа.

В) Індивідуальна, групова, класно-урочна, белл-ланкастерська, дальтон-планівська, бригадно-лабораторна.

6. Із поданого переліку визначень виберіть визначення поняття «дидактика»:

А) Наука, що досліджує особливості діяльності вчителя.

Б) Розділ педагогіки про освіту і виховання молодого покоління.

В) Галузь педагогіки про теорію навчання й освіту людини.

7. Вкажіть на заклади післядипломної освіти :

А) Академії, інститути, університети;

Б) Вище професійне училище, народні університети;

В) Бібліотеки, клуби, вищі навчальні заклади;

Г) Інститути підвищення кваліфікації, аспірантура, докторантура;

8. Підготовка фахівців у вищих закладах може здійснюватися згідно з такими формами навчання ...

А) очна, заочна, домашня, дистанційна;

Б) екстернат, очна, віддалена, вечірня;

В) заочна, дистанційна, екстернат, вечірня, очна;

Г) очна, самопідготовка, екстернат, дистанційна;

9. Освітня кваліфікація це - ...

А) Документ про освіту;

Б) Затвердені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

В) Сукупність інституцій і правових норм, які регулюють процеси формування освітніх та/або професійних вимог до осіб відповідно до потреб суспільства та ринку праці, оцінювання кваліфікаційного рівня.

Г) Визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання .

10. Академічна доброчесність це ...

А) Сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності;

Б) Необхідна морально-етична складова діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків;

В) Одна з найважливіших позитивних моральних рис людини;

Г) Загально-соціологічна категорія, яка виражає свідоме ставлення особи до вимог суспільної необхідності, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей.

9. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Андрагогіка (від гр. aner andros – “доросла людина”, “зрілий чоловік”, ago – “веду”) — теорія навчання дорослих, яка вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності, а також особливості керівництва останнього з боку професійного педагога.

Неперервна освіта – це цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характерними особливостями якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта.

Самоосвіта (в широкому розумінні) – це усвідомлена, запланована і саморегульована самостійна пізнавальна діяльність особистості, спрямована на гармонійний розвиток та задоволення пізнавального інтересу чи спонукана прагненням чогось навчитися, підвищити адаптивність професійної діяльності чи засвоїти якийсь новий вид діяльності.

Саморозвиток особистості – процес збагачення здібностей і особистих якостей людини в ході різних видів доцільної діяльності. В основі саморозвитку лежить засвоєння соціального досвіду і досягнень культури, втілених у реаліях, залучених до того чи іншого виду діяльності. Хід саморозвитку і його результати визначаються двома факторами:

а) здатністю індивіда до діяльності “зі знанням справи”, тобто якістю і рівнем освіти;

б) характером і мірою втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб'єкт діяльності.

Предмет андрагогіки – це цілісний педагогічний процес, цілеспрямовано організований для освіти дорослого населення в контексті неперервної освіти. Таким чином предметом андрагогіки є закономірності,

принципи організації навчання, освіти дорослих, що передбачає визначення цілей, завдань, змісту, методів, форм, засобів залучення дорослого до оволодіння соціальним досвідом людства, його культурними цінностями, створення для цього оптимальних умов з метою забезпечення його потреб і потреб суспільства, а також моніторинг результативності цього процесу та його корегування в разі необхідності.

Процес – це розвиток якогось явища, що відображає закономірну, послідовну, неперервну зміну моментів розвитку, що слідує один за одним.

Процес навчання — це сукупність послідовних і взаємопов'язаних дій учителя і учнів, спрямованих на забезпечення свідомого і міцного засвоєння системи наукових знань, умінь і навичок, формування вміння використовувати їх у житті, на розвиток самостійності мислення, спостережливості та інших пізнавальних здібностей учнів, оволодіння елементами культури розумової праці і формування основ світогляду.

Технології навчання - система методів, прийомів і дій вчителів і учнів у процесі навчання.

Навчальні технології - інформаційні технології, які можна використовувати для організації процесу навчання.

Досвід – відображення в людській свідомості об'єктивного світу, що базується на сприйманні довкілля.

Освіта дорослих - це практика навчання і виховання дорослих, набуття ними нових навичок, умінь та знань пов'язана з новим працевлаштуванням чи з іншого роду зміною діяльності. Система освіти дорослих - це сукупність закладів і установ формальної (загальноосвітні та професійні навчальні заклади) та неформальної освіти дорослих (учнівство на робочому місці, різноманітні курси для здобуття нової спеціальності і задоволення пізнавальних, соціальних потреб), наукових, науковометодичних, методичних установ, науково-виробничих підприємств, інформаційних служб, інших юридичних та фізичних осіб, які мають право на надання освітніх послуг, а також державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування.

10. РЕФЛЕКСІЙНА АНКЕТА

1. Які нові знання, уміння, компетенції Ви отримали, поглибили, удосконалили?
2. В якій сфері професійно-педагогічної діяльності Ви зможете їх використовувати?

3. З якими труднощами зіткнулись під час опрацювання матеріалів спецкурсу?

11. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного курсу можна звернутися до викладача Чертова Владислава Ігоровича за електронною поштою certovvladislav425@gmail.com або за номером телефону: +38-093-271-94-96.

(Вайбер +38-066-162-49-83)

12. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

1. Барабаш О. Аналіз теорій навчання дорослих учнів. Імідж сучасного педагога. 2011. <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Barabash-O.D.-Pedagogical-situations-as-a-part-of-the-technology-of-teachers-developmental-training-in-terms-of-postgraduate-education.pdf>

2. Болтівець С., Сігаєва Л. Пріоритетні напрями освіти дорослих в матеріалах ЮНЕСКО. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. Випуск 3-4. <https://scholar.google.com/citations?user=MO2PNbkAAAAJ&hl=ru>

3. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку / Ред рада вид.: В.Г. Кремень та ін.) К.: Знання України, 2009. <https://book-ye.com.ua/catalog/pedahohika-ta-vykhovannya/vyshcha-pedahohichna-osvita-i-nauka-ukrayiny-istoriya-sohodennya-ta-perspektyvy-rozvytku-kharkivska/>

4. Дем'яненко Н. Освіта дорослих: світові тенденції другої половини ХХ - початку ХХІ ст. Педагогічні науки: зб. наук. праць / Полт. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава, 2011. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pena_2011_2_10

5. Дем'яненко Н. Трансформація концепції освіти дорослих у другій половині ХХ - на початку ХХІ ст. Вища освіта України. 2011.

В.Г. Кремень Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. – К.:Знання, 2010. – 520с.

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1578714

6. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти / Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / керізн. авт. кол. Н.В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.

https://lib.iitta.gov.ua/107265/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D0%98%D0%94%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E_%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

7. Сидоренко В.В. Акмеологічні технології в освіті дорослих / В.В. Сидоренко // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Вип. 26 (36). – Сер. 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики»: зб. наук. пр. / ред. кол.: Н.В. Гузій (відп. ред.). К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016.

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nchnpu_016_2016_26_11

8. Сидоренко В.В. Концепція маркетингу освітніх послуг для професійного розвитку фахівців нової української школи / матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (15-22 травня 2017 року) КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» / електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. №5.

https://lib.iitta.gov.ua/706705/1/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_2017.pdf

9. Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози: колективна монографія /За ред. А.Василюк, А.Стоговського. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. –248с.

https://lib.iitta.gov.ua/718885/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%9F%D0%9E_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%20.pdf

10. Концепція освіти дорослих в Україні /Укл.: Лук'янова Л.Б. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. <https://core.ac.uk/download/pdf/144470844.pdf>

11. Н. Ничкало Андрагогіка в системі педагогічних наук. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2009. Вип. 1.